

"אני מתנגד בחריפות לתרגומים שיש בהם תחושה שהתנ"ך נכתב שלשום"

דורי מנור משוחח עם רוברט (אורי) אלטר על תרגומו לתנ"ך העברי השלם, שראה אור השנה בארה"ב

מאנגלית: יואל טייב

רוברט (אורי) אלטר, יליד 1935, הוא פרופסור לספרות השוואתית ולספרות עברית באוניברסיטת ברקלי בקליפורניה, שם הוא מלמד מאז 1967. אלטר, מחשובי האינטלקטואלים בקרב בני דורו, חקר במשך השנים יצירות של יוצרים רבים ומגוונים, ובהם סטנדאל, הנרי פילדינג, בורחס, ברנרד מלמוד, נבוקוב ומנדלשטם, וכן יצירות של סופרים ומשוררים עבריים רבים. בין השאר ערך ספר תרגומים של שירי יהודה עמיחי לאנגלית, ובו ראו אור גם תרגומים שלו לשירים משל עמיחי. מאז שנות השבעים הוא מרבה לעסוק בחקר הפואטיקה של התנ"ך, ובמרוצת השנים תרגם כמה וכמה מספרי התנ"ך. תרגומו המונומנטלי לתנ"ך העברי השלם, שראה אור לאחרונה, היה מאורע של ממש בקרב קהילת הקוראים בארה"ב, והוא זכה לתגובות נלהבות ולהתייחסויות רבות בביקורת ובעיתונות. בשיחה אתו ביקשתי לשמוע ממנו על כמה שאלות עקרוניות בנוגע לתרגום מעברית בכלל ולתרגום התנ"ך בכלל. בשולי השיחה – שלושה קטעים קצרים מהתרגום החדש.

ד"מ

*

■ דורי מנור: למי ולמה מתרגם חילוני של התנ"ך חב את נאמנותו?

רוברט אלטר: המניע שלי לתרגם את התנ"ך היה ספרותי, כפי שאתה בוודאי מבין. בהתחלה לא הייתה לי תמונה ברורה של קהל היעד שלי, גם אם תיארתי לעצמי שאלה יהיו קוראים שמחפשים גישה טובה יותר לגדולתו הספרותית של התנ"ך. מה שהפתיע אותי זה שקיבלתי כמות גדולה של מכתבים נלהבים מאנשים דתיים דווקא – כמה מהם יהודים אבל רובם נוצרים, ואפילו כמה כמרים נוצריים, שאחדים מהם סיפרו לי שהם ישתמשו בתרגומי בדרשות שלהם בכנסייה או בשיעורי תנ"ך. אני מוכרח להסיק מכך שיש הרבה מאמינים שרעבים לגרסה אנגלית לתנ"ך שתוכל לקרב אותם יותר גם לעדינות, לתחכום ולרהיטות של הפרוזה המקראית, וגם לבהירות ולעוצמה האצורה

בשירה המקראית. בקיצור, אני מתרשם שהתרגום מדבר לליבם של קוראים חילוניים ודתיים כאחד.

■ **מנור:** במה שונה לדעתך תרגום של התנ"ך שנעשה על ידי מתרגם דתי מתרגום "חילוני"?
אלטר: התרגומים הישנים לאנגלית משקפים, מטבע הדברים, את משוא הפנים של המתרגמים כלפי האמונה הנוצרית, מה שגרם להם לא פעם לפרש את העברית באופן מעוות. התרגומים המודרניים השונים, שנעשו ברובם על ידי ועדות אקדמיות, אינם מייצגים אג'נדה דתית אבל הם מנסים לייצר תרגום לאנגלית שיהיה מדויק מבחינה בלשנית. אני משוכנע שהם לרוב טועים גם בהיבט הבלשני מכיוון שהם לא מבינים שההקשר הספרותי הוא המדריך הטוב ביותר לשאלות פילולוגיות. אתן דוגמה אחת. שמשון מתערב עם אורחי החתונה הפלישתים על שלשים חליפות בגדים. אבל אחר כך, כשהוא שב לאשקלון והורג בהתקף זעם שלושים פלישתים, הוא מחזיר שלושים חליפות, לא חליפות. כל המתרגמים לאנגלית הניחו בתמימות שזו מילה אחרת לחליפות, ותרגמו בהתאם. אבל במופע הנוסף היחיד של שם העצם הזה, בשמואל ב פרק ב, אבנר מתחנן בפני עשהאל הרודף אחריו, "נְטָה לָךְ עַל־מִינְךָ אוֹ עַל־שְׂמְאֵלְךָ וְאַחֲזֵ לָךְ אֶחָד מֵהַנְּעָרִים וְקַח־לָךְ אֶת־חַלְצָתוֹ". קורא ספרותי, שזוכר את האיליאדה, יזכור מיד שלוחם לא לוקח מאויבו השחוט בשדה הקרב את בגדיו, אלא דווקא את שריונו. השורש של "חליצה" הוא גם זה של "חלוץ", שבעברית המקראית פירושו כוח צבאי ההולך בראש – וזה מה שאותם לוחמי עילית היו לובשים. בקיצור, שמשון לא הורג שלושים אנשים מן השורה, אלא שלושים לוחמים, ומביא אתו לאורחי החתונה, כאקט של התרסה, דבר שהוא יקר ערך יותר מחליפות בגדים, ובה בעת גם אזהרה למה שהוא עלול לעשות. מכל מקום, על אף שהמתרגמים האלה הם לרוב דתיים, אי אפשר לראות זאת בעבודתם, מכיוון שמטרתם היא אקדמית בעיקרה. הגרסה שלי מקרבת אותנו יותר לגרסה הדתית של הכותבים העבריים דווקא משום שהם מוסרים את ההשקפה הזו בכלים ספרותיים, וזה הדבר שאני מקדיש לו את מרב תשומת לבי.

■ **מנור:** בתרגום של ספר הספרים שאלת הנאמנות המילולית היא בוודאי קריטית אפילו יותר מאשר בתרגומים אחרים. הרי זאת לא רק יצירה ספרותית ולא רק טקסט היסטורי, אלא גם – ואולי קודם כול – המצע התרבותי של ציוויליזציה ושל תפיסת עולם ומוסר שלמה. כיצד משפיעה העובדה הזאת על הכרעותיך כמתרגם? האם אתה מביא בחשבון בראש וראשונה את היופי וה"זרימה" של הטקסט המקראי באנגלית, או שאתה מחויב קודם כול לדיוק מדעי ומילולי?

אלטר: אני לא רואה סתירה בין ה"זרימה" של הטקסט לבין דיוק במשמעותן של המילים העבריות. יש לי מחויבות עמוקה לדיוק לשוני בתרגום, ומשמעות הדבר היא לפעמים יצירת אפקט ספרותי שהוא שונה מזה שאנחנו רגילים לו. במזמור ס"ג, לדוגמה (צְמָאָה לָךְ נַפְשִׁי / כְּמָה לָךְ בְּשָׂרִי / בְּאֶרֶץ־צִיָּה וְעֵיף בְּלִי־מַיִם), תרגמתי את המילה נפש כך: My throat thirsts for You, // my flesh yearns for You / in a land waste and parched, with no water. כל קודמיי תרגמו "My soul thirsts for you", דבר שהוא יפה בדרכו, אבל אין קונספט מקראי של "נפש", וההקשר לארץ ציה בלי מים, יחד עם ההקבלה

ל"בשר" מביאות למסקנה שכאן משמעות המילה "נפש" היא "גרון", אחת מהמשמעויות המוכרות של המילה. זה עלול אמנם להקפיץ כמה קוראים, אבל יש לזה אפקט פואטי חזק, בדרכה הייחודית של השפה המקראית.

■ **מנור:** כל מילה בתנ"ך נחקרה ובוארה במשך השנים מכל כיוון אפשרי, הן על ידי פרשנים יהודיים ונוצריים, הן על ידי בלשנים, היסטוריונים וחוקרים. האם כמתרגם של התנ"ך אתה חש את כובד המשקל של השלשלת הפרשנית הזאת, או שאתה מצליח להשתחרר ממנה ולתרגם כאילו היה מדובר בטקסט אחר?

אלטר: קראתי כמובן פירושים וביאורים, גם מימי הביניים וגם מודרניים. אבל לרוב חשתי שאני צריך להסיק בעצמי את המסקנות לגבי משמעותן של מילים. החוקרים, לדוגמה, אדישים בדרך כלל לקונוטציות או למשלב לשוני, שיקולים שהם משמעותיים מאוד בעיניו של קורא ספרותי. המדריך שלי ברוב המקרים היה קונקורדנציה לתנ"ך, שאפשרה לי לראות את כל המופעים של כל ביטוי. כך, לדוגמה, בשיר הקצר שמקדים את סיפור המבול, המילה "ארובות" משמשת במשמעות של "חלונות". דרך שימושה של המילה בהקשר אחר, גיליתי שזה ביטוי שירי שכנראה היה ארכאי במידת מה כבר בתקופת המקרא, ולכן תרגמתי אותו כ"casements", מילה המופיעה אצל קיטס ואצל שקספיר.

■ **מנור:** האם אתה מבקש למסור לקוראי האנגלית העכשוויים תחושה של הוד-קדומים או של הווה? במילים אחרות, האם אתה מתרגם את הטקסט המקראי כאילו הוא נכתב באנגלית אמריקאית כיום, או שאתה מבקש למסור באמצעותו נופך של ארכאיזם ולהסביר לקוראיך, באמצעות השפה, שהמדובר בטקסט עתיק?

אלטר: אני מתנגד בחריפות לתרגומים שבהם יש תחושה שהתנ"ך נכתב שלשום. אני מנסה לתת משהו מן הגדלות של השפה העתיקה, נמנע מכל ביטוי שיישמע מודרני מדי, ומנסה לשוות לשפתי נופך ארכאי קל. יש מחלוקת בין תיאורטיקנים של התרגום על יתרונות התרגום ה"מְבִיט" לעומת יתרונות התרגום ה"מְזַר". תפיסתי היא שזה תלוי בטבעו של הטקסט המקורי. לא נתרגם רומן צרפתי בן זמננו לאנגלית שתשמע בלתי־טבעית, אבל התנ"ך נכתב בעידן הברזל השני, כך שמתאים בהחלט לרמז בו לריחוק ולמוזרות מסוימת.

■ **מנור:** עד כמה השפיעה על תרגומך העובדה שבאנגלית קיים תרגום מופתי של התנ"ך – תרגום קינג ג'יימס – שאף השפיע רבות על הספרות האנגלית במאות האחרונות? האם באופן תיאורטי קל היה לך יותר לתרגם את התנ"ך לשפה שאין בה תרגום רפרנס קאנוני, כמו צרפתית או ספרדית למשל?

אלטר: לתרגום קינג ג'יימס הייתה השפעה גדולה עד כדי כך על האנגלית הספרותית, שתרגום שינסה להתעלם מקיומה של גרסה קאנונית בקושי יוכל להיקרא כספרות. לא חיקיתי במודע את תרגום קינג ג'יימס, אבל אין ספק שיש כמה נקודות דמיון בין מה שעשיתי אני לבין תרגום קינג ג'יימס, במיוחד בפרוזה הנרטיבית, שבה שנינו הולכים בדרך כלל בעקבות התחביר העברי (ואני אפילו יותר מהם). כשסטנדל כתב את ספרו "מנור פרמה" הוא כתב שהוא רוצה שהרומן שלו יישמע כמו "טום ג'ונס" – לא כמו טום ג'ונס של הנרי

פילדינג, הוא מיהר להדגיש, אלא כמו טום ג'ונס אילו היה נכתב ב-1836. במידה מסוימת, זה מה שעשיתי ביחס לתרגום קינג ג'יימס. אני מניח שהיה פשוט יותר לתרגם את התנ"ך לשפה שאין בה גרסה קאנונית כזאת, מכיוון שכך אפשר היה להתחיל מאפס, מדף חלק.

■ **מנור:** מה היה הספר הקשה ביותר לתרגום?

אלטר: הקשה ביותר היה איוב, גם משום שהשירה פלאית כל כך, וגם מכיוון שיש בו אינספור קשיים טקסטואליים. באיוב יש אוצר המילים הגדול ביותר מכל משוררי המקרא, וכשהמעתיקים הקדומים נתקלו במילים בלתי מוכרות, הם הרבה פעמים התבלבלו ביניהן. אף אחד לא יודע מה לעשות עם טקסט שיש בו קשיים כאלה. שחזורים מחקריים מתבססים מעצם טיבם על השערות, כך שבנקודות מסוימות, כשהעברית נראתה לי כמו ג'בריז, ממש שחזרתי את הג'בריז הזה באנגלית, והוספתי הסבר בהערה. אבל אני רוצה לתת דוגמה של מילה שהייתי צריך לחפש בשבילה מקבילה אנגלית. בשיר המופלא של איוב בפרק ג', שבו הוא שואל את נפשו למות, הוא משתמש בכמה וכמה מילים שמשמעותן כנראה חושך. מילה אחת קשה במיוחד מופיעה בביטוי "יְבַעְתָּהּ כְּמַרְיָי יוֹם". אף אחד לא יודע מה משמעות הביטוי "כְּמַרְיָי יוֹם", אף שיש הסבורים שמקורה במילה ארמית קרובה שמשמעותה "אפלה". אימצתי את הפירוש הזה והמצאתי ביטוי אנגלי משלי, "day-gloom", כמובן מסוים זה הזכיר לי ליקוי חמה. כדי למסור באנגלית את הכוח האדיר של השירה של איוב, ניסיתי למצוא שפה שתהיה בה קומפקטיות ריתמית ושריריות כלשהי. הנה לדוגמה תרגומי לאיוב 10:8-38, "וַיִּסֶךְ בְּדִלְתָיִם יָם / בְּגִיחוֹ מֵרָחַם יֵצֵא. // בְּשׁוּמֵי עֵנָן לָבְשׁוֹ / וְעֶרְפֶּל חֲתָלְתּוֹ. // וְאֲשַׁבֵּר עָלָיו חֲקִי / וְאֲשִׁים בְּרִיחַ וּדְלָתַיִם": "Who hedged the seas with double doors, / when it gushed forth from the womb, // when I made cloud its clothing, / and thick mist its swaddling bands. // I made breakers upon it My limit, / and set a bolt with double doors.

■ **מנור:** מה היה הספר שהכי נהנית לתרגם?

אלטר: אבחר טקסט נרטיבי אחד וטקסט פואטי אחד. היה תענוג לתרגם את שיר השירים. זה בלי ספק אחד משירי האהבה הנהדרים ביותר שנכתבו בעולם העתיק, שיר שמשלב חושניות עסיסית עם עדינות גדולה. הסיפור שהכי נהנית לתרגם היה על דוד, סיפור מרתק ומורכב, המסופר ביד אמן ספרותי משוכלל ביותר, על חיי אדם המשתנים במרוצת כמה עשורים ועל הצדדים האפלים של שלטון פוליטי.

■ **מנור:** תוכל לתת כמה דוגמאות לפסוקים או לצירופים שהתלבטת בהם במיוחד, ולהסביר מדוע?

אלטר: אתן שתי דוגמאות. כשחווה נבראת היא נקראת "עֶזְרָ פְּנֵגְדוֹ". בתרגום קינג ג'יימס תורגם הצירוף הזה ל-"helpmate", שאינו לגמרי מדויק. אני תרגמתי "a sustainer beside him", אבל אני מודה שזה לא מוצלח במיוחד. לפעמים צריך מתרגם להרים ידיים ולהודות שהוא לא מצליח למצוא מקבילה די טובה בתרגום. בתחילת השיר הראשון של איוב אנו מוצאים את הצירוף "יֹאבֵד יוֹם אֲוֹלָד בּוֹ", שתחילתו מתורגמת בדרך כלל ל-"perish the

day". השימוש הזה ב-"perish" הוא אמנם תרגום מדויק לפועל העברי, אבל באנגלית עכשווית המילה הזאת השתמרה רק בביטויים חסודים כמו "perish the thought". כמה מהתרגומים המודרניים השתמשו ב-"damn the day", תרגום חזק מאוד אבל לא מדויק מבחינת המשמעות העברית, ומבחינה סגנונית יש בו גם נימת־מה של גסות רוח. אחרי התחבטויות לא מעטות החלטתי לתרגם "annul the day", שנותן מקצב יאמבי טוב, אבל מחליף פועל יוצא בפועל עומד. הכרעות תרגומיות הן הרבה פעמים פשרות.

■ **מנור:** כיצד נהגת במקרים של מילים שהן מושגים עבריים שהתבססו באנגלית? "שיבולת", "כרוב"...

אלטר: במקרים רבים השתמשתי במושגים האלה, אבל הרגשתי צורך להסביר בהערה שהמשמעות בעברית שונה מאשר באנגלית. לדוגמה, "כרוב" הוא לא הילדון המתוק עם הגומות מהציורים הנוצריים, אלא חיה מפחידה בעלת כנפיים.

■ **מנור:** תרגמת בעבר מעברית מודרנית, שירה של יהודה עמיחי למשל. איך היית מגדיר את ההבדל במלאכת התרגום בין עברית קלאסית ועברית מודרנית?

אלטר: ההבדל הבסיסי הוא שמשורר מודרני כמו עמיחי עובד בשפה הקשורה באופן הדוק לעברית המדוברת של תקופתנו, כך שעל המתרגם להעביר באנגלית את התחושה של שפה מודרנית וחיה. במקרה של התנ"ך, כפי שהסברתי לעיל, אתה רוצה למצוא דרך לרמוז איכשהו שהטקסטים האלה נכתבו אי אז בעידן הברזל.

■ **מנור:** בעבר נדרשו שבעים אנשים לתרגום התנ"ך. גם תרגום קינג ג'יימס הוא עבודה של צוות מתרגמים. מה ההשלכות של העובדה שבמקרה שלך אין המדובר בתרגום של חבורת חכמים אלא של אדם אחד?

אלטר: למעשה הרגשתי שלעבוד לבד זה יתרון מבחינתי. לא נאלצתי לשאת ולתת על כל החלטה. ככל שהתקדמתי, הצלחתי ליצור סגנון אנגלי אחיד, פחות או יותר, שהרגשתי שהוא נאמן לעברית. ומובן שנתתי גם מקום להבדלי הסגנון של כל מחבר ולתמורות שחלו בשפה.

■ **מנור:** האם לעובדה שאתה יהודי הייתה השפעה על תרגומך? האם מתרגם לא יהודי היה בוחר לדעתך בחירות אחרות בתרגומו?

אלטר: מה שהיה חשוב יותר מהעובדה שאני יהודי הייתה העובדה שאני איש ספרות. ובכל זאת חשתי שאני פועל במידת מה כיהודי בכך שאני הולך בעקבות הקאנון היהודי (מבחינת סדר הספרים), בכך שאני צועד בדרכם של פרשני המקרא הגדולים כדוגמת רש"י ואבן עזרא, ובכך שמצאתי את עצמי שקוע באופן מלא אהבה בשפה העברית המודרנית והעתיקה.

■ **מנור:** כיצד קרה שהגעת לתרגם את התנ"ך מלכתחילה? וכיצד קרה שמצאת את עצמך מתרגם את התנ"ך כולו?

אלטר: שני הדברים היו מקריים לחלוטין. אהבתי את התנ"ך כבר מנערותי, מהרגע שיכולתי לקרוא אותו בעברית. בסביבות 1970 כתבתי מאמר על הצורך בפרספקטיבה ספרותית על התנ"ך, וחשבתי שזה עניין חד־פעמי. בעקבות המאמר הזה קיבלתי אינספור מכתבים, ובעקבותיהם כתבתי מאמר נוסף, ואז עוד אחד, ובסופו של דבר כינסתי אותם בספר על הנרטיב המקראי, שלשמחתי היה בעל השפעה לא מבוטלת, והודפס ברצף במשך 38 שנים. לעבודת התרגום הגעתי כשעורך בניו־יורק הציע לי לקחת על עצמי פרויקט שהיה קשור בספר בראשית. אמרתי לו שאוכל לעשות את זה, אבל שאצטרך לתרגם אותו מהתחלה, כי יש משהו בעייתי בכל התרגומים הקיימים. התרגום הזה לספר בראשית נראה לי תחילה כפרויקט הזוי שאין שום סיכוי שיצליח, בגלל הפער הגדול בין שתי השפות, אבל בסופו של דבר הוא היה מוצלח יותר משחשבתי, וכך קרה שהמשתכתי משם לשאר ספרי התנ"ך.

■ **מנור:** היכן ומתי למדת עברית?

אלטר: התחלתי ללמוד עברית בכיתה קטנה לנערים באלבאני, ניו־יורק. אחר כך הלכתי למחנה קיץ בעברית, בתקופה שעוד הייתה תנועה עברית חזקה בארצות־הברית (לצערנו היא כבר לא קיימת) – עשינו שם הכול בעברית בלבד, ובגיל 16 כבר דיברתי עברית שוטפת, גם אם לא תמיד מדויקת. העברית הפכה להיות התשוקה הגדולה שלי, ומרכז זהוטי היהודית. כשהייתי סטודנט לתואר ראשון בספרות אנגלית באוניברסיטת קולומביה, למדתי במקביל גם מקרא, תלמוד, ספרות עברית מודרנית וכו' בסמינר התיאולוגי היהודי הסמוך (ה־JTS), ושם כל השיעורים הועברו בעברית. באותה תקופה התחלתי לקרוא רומנים בעברית, ובגיל עשרים שלטתי בשפה שליטה מלאה. אפילו כתבתי כמה שירים בעברית, אבל אני מקווה שאף אחד לא ימצא אותם לעולם.

■ **מנור:** בהתחשב בפערים בין העברית המקראית לעברית המודרנית, האם אתה סבור שנכון לפרסם תרגומים של התנ"ך מעברית לעברית, כשם שנוהגים למשל בספרות אנגלית או צרפתית מימי הביניים?

אלטר: לזה אני מתנגד בחריפות. והדוגמה היחידה שראיתי לתרגום כזה של התנ"ך לעברית מודרנית היא פשוט גרוטסקית. למעשה, הפער שבין עברית מקראית ועברית מודרנית נותר קטן בהרבה מהפער בין השפה של "שירת רולאן" מהמאה ה־11 לבין הצרפתית המודרנית. עם הסטודנטים הישראלים שלי, שהיה להם רקע דל בעברית מקראית, ראיתי שאם מלווים אותם ומסייעים להם בכל מה שכרוך בהטיות הפועל ובהבדלים הסמנטיים בין העברית המקראית והמודרנית, בתוך כמה שבועות הם יכולים לקרוא את הטקסט המקראי בלי קושי.

■ **מנור:** אילו היה מישוהו מתרגם את תרגום התנ"ך שלך בחזרה לעברית, עד כמה הוא היה דומה לתנ"ך העברי כפי שאנו מכירים אותו?

אלטר: אין לי מושג מה היה יוצא. חברי הטוב, חוקר המקרא הדגול פרופ' יאיר זקוביץ', התנדח באיזו מסיבה והחליט להזין פסקה מתוך התרגום שלי ל־Google Translate כדי לתרגם אותו בחזרה לעברית. התוצאה הייתה כמובן מצחיקה מאוד.

■ **מנור:** על תרגום השבעים נאמר במדרש שחושך ירד ושרר על העולם שלושה ימים כאשר תורגם התנ"ך ליוונית. האם חשת יראת כבוד או חרדת קודש כשניגשת לתרגם את התנ"ך?

אלטר: מכיוון שאין לי זיקה תיאולוגית אל התנ"ך, לא הייתה לי שום תחושה של חרדת קודש. אני תופס את התנ"ך כיציר של הדמיון האנושי, כך שלא חשבתי על תרגום התנ"ך באופן שונה מכפי שהייתי חושב על תרגום של פלובר, למשל. התנ"ך הוא ביטוי של המהפכה המונותאיסטית במחשבה האנושית, ולזה אני רוחש כבוד עמוק, אבל כבוד כזה שונה מאד מ"יראת כבוד".

Psalm 23¹

1. A David psalm.
The LORD is my shepherd,
I shall not want.
2. In grass meadows He makes me lie down,
by quiet waters guides me.
3. My life He brings back.
He leads me on pathways of justice
for His name's sake.
4. Yes, though I walk in the vale of death's shadow,
I fear no harm,
for You are with me.
Your rod and Your staff –
it is they that console me.
5. You set out a table before me
in the face of my foes.
You moisten my head with oil,
my cup overflows.
6. Let but goodness and kindness pursue me
all the days of my life.
And I shall dwell in the house of the LORD
for many long days.

1 א מִזְמוֹר לְדָוִד: יְהוָה רֹעִי, לֹא אֶחָסֵר. ב בְּנֵאוֹת דְּשָׂא יִרְבִּיצֵנִי; עַל־מֵי מְנוּחֹת יִנְהַלֵּנִי. ג נַפְשִׁי יִשׁוּבֵב; יִנְחֵנִי בְּמַעְגְלֵי־צֶדֶק, לְמַעַן שְׂמוֹ. ד גַּם כִּי־אֶלֶף בְּגִיא צַלְמוֹת, לֹא־אִירָא רָע-- כִּי־אַתָּה עֹמְדִי; שְׁבֹטְךָ וּמִשְׁעַנְתְּךָ, הַמָּה יִנְחֲמֵנִי. ה תַּעְרֶךָ לְפָנַי שְׁלַחַן-- נֶגֶד צָרָרִי; דִּשְׁנַת בִּשְׁמֵן רֹאשִׁי, כּוֹסֵי רוּיָהּ. ו אֵף טוֹב וַחֲסֵד יִרְדְּפוּנִי-- כָּל־יְמֵי חַיִּי; וְשִׁבְתִּי בְּבֵית־יְהוָה לְאָרְךָ יָמִים.

Song of Songs, chapter 1²

12. While the king was on his couch
my nard gave off its scent.
13. A satchet of myrrh is my love to me,
all night between my breasts.
14. A cluster of henna, my lover to me,
15. O you are fair, my friend,
O you are fair, your eyes are doves.
16. – – O you are fair, my lover, you are sweet,
our bed is verdant, too.
17. Our house's beams are cedar,
our rafters evergreens.
in the vineyards of Ein Gedi.

Isaiah chapter 1³

2. Hear, O heavens, and give ear, O earth,
for the LORD has spoken.
Sons I have nurtured and raised
but they rebelled against Me.
3. The ox knows its owner
and the donkey its master's stall.
Israel did not know,
my people did not pay heed.
4. Woe, offending nation,
people weighed down with crime,
seed of evildoers,
sons acting ruinously.
They have forsaken the LORD,

2 יב עד־שֶׁהִמְלִיךְ בַּמִּסְבּוֹ, נָרְדִי, נָתַן רִיחוֹ. יג צְרוּר הַמֵּר דּוֹדִי לִי, בֵּין שְׂדֵי יֵלִין. יד אֲשַׁכַּל הַכֶּפֶר דּוֹדִי לִי, בְּכַרְמֵי עֵין גְּדִי. טו הִנֵּה יָפֶה רַעֲיָתִי, הִנֵּה יָפֶה עֵינֶיהָ יוֹנִים. טז הִנֵּה יָפֶה דּוֹדִי אֶף נְעִים, אֶף־עַרְשֵׁנוּ רַעֲנָנָה. יז קִרוֹת בְּתֵינוּ אֲרָזִים, רַחֲטָנוּ (רְהִיטָנוּ) בְּרוֹתִים.

3 ב שָׁמְעוּ שָׁמַיִם וְהָאָרֶץ, כִּי יְהוָה דָּבַר: בְּנִים גִּדְלָתִי וְרוֹמַמְתִּי, וְהֵם פָּשְׁעוּ בִי. ג יָדַע שׁוֹר קִנְהוֹ, וְחֲמוֹר אָבוֹס בְּעַלְיוֹ; יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע, עַמִּי לֹא הִתְבּוֹנֵן. ד הוּי גּוֹי חָטָא, עִם כְּבֹד עוֹן--נָרַע מְרַעִים, בְּנִים מִשְׁחִיתִים; עֲזָבוּ אֶת־יְהוָה, נֶאֱצַו אֶת־קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל--נִזְרוּ אַחֲוֹר. ה עַל מָה תִּכְווּ עוֹד, תּוֹסִיפוּ סָרְהָ; כָּל־רֹאשׁ לַחֲלִי, וְכָל־לֵבב דָּוִי. ו מִכֶּף־רִגְלָ וְעַד־רֹאשׁ אֵין־בוּ מֵתָם, פָּצַע וְחִבּוּרָהּ וּמִכָּה טְרִיָּה; לֹא־זָרוּ וְלֹא חֲבָשׁוּ, וְלֹא רִכְכָּה בְּשִׁמּוֹן. ז אֲרַצְכֶם שָׁמְמָה, עֲרִיכֶם שְׂרָפוֹת אֵשׁ; אֲדַמְתֶּכֶם, לְנִגְדְכֶם זָרִים אֲכָלִים אֶתְהָ, וְשִׁמְמָה כְּמַהֲפַכַת זָרִים.

- scorned Israel's Holy One,
they have fallen behind.
5. Why would you be beaten more,
still swerving from the way?
Every head is sick
and every heart in pain.
6. From foot-sole to head
no place in him intact,
wound, bruise,
and open sore – –
not drained, not bandaged,
nor soothed with oil.
7. Your land is desolate,
your towns are burned in fire.
Your soil, before your eyes
strangers devour it,
and desolation like an upheaval by strangers.